

محله ورجی (ویجویه)

این محله از محلات دربار تبریز است و در میان اهالی تبریز و آذربایجان به ورجی شهرت دارد.

این محله از محلات دربار تبریز است و در میان اهالی تبریز و آذربایجان به ورجی شهرت دارد. ویجویه محله ای است که از جنوب به گجیل و قره آغاج، از غرب به حکم آباد، از شمال به چوستدوزان - امیرخیز و سنجران، از شرق به شتریان و چهار منار و خیابان کوچک محدود است. از لحاظ تعدد محلات همسایه ویجویه در میان محلات تبریز قدیم از موقعیت خاصی برخوردار است و بیشترین تعداد همسایه را داشته است. به صورت تقریبی می توان شرق این محله را خیابان راسته کوچه (مطهری) و غرب آنرا خیابان شهید ثابت و روبروی آن دانست. خیابان منجم که یکی از معروفترین معابر شهری تبریز است از میان این محله عبور می کند. ویجویه به دلیل تاسیس اولین ماشین چاپ به دستور عباس میرزا نایب السلطنه قاجار و به همت میرزا زین العابدین تبریزی پدر صنعت چاپ ایران در محله ویجویه راه اندازی شد. از لحاظ تاریخی دروازه ای بنام ویجویه در کنار هشت دروازه معروف تبریز ذکر نشده است و برخی از نویسندگان این محله را خارج از باروی تبریز برشمرده اند لیکن وجود دروازه ای بنام ویجویه در باروی قدیمی تبریز ما را بر آن داشته که محله ویجویه را نیز از محلات دربار تبریز در نظر بگیریم. از این محله در کتب تاریخی با اسامی مختلفی مثل: ورجو، ورجونه، ورجویه و حتی زرجو یاد شده است.

ورجی به دو بخش "ور" و "جی" تقسیم شده است. ور به معنای تقسیم بندی در باغات است و جی نقش فاعلی آنرا دارد. ورجی به معنای فرد یا افرادی که به کار تقسیم بندی کرتهای باغات مشغول هستند.

بازارچه حاجی سید مرتضی

این بازارچه در نزدیکی مسجد بادکوبه ای و در مهمترین معبر محله ویجویه قرار داشت. با مقایسه نقشه قدیم و جدید تبریز میتوان گفت خیابان بهار دقیقاً بر روی همین مسیری که از محل قبرستان حکم آباد در غرب شروع و به مسجد بادکوبه ای در شرق ختم می شود احداث شده است. از ویژگیهای بازارچه حاجی سید مرتضی قرار گرفتن مسجد و حمامی (حمام ملا غفور) در نزدیکی آن است. امروزه اثری از این بازارچه و حمام باقی نمانده است.

کوچه اللهیار

در محله ورجی (ویجویه) کوچه ای بنام حاج اللهیار است. دربندی که در تبریز هم حمامی و نیز مسجد و چشمه هایی به این نام وجود دارد از مراکز مهم و معروف محله ورجی است. حاج اللهیار از لوطیان و پهلوانان محله ورجی بود که یک ماجرا او را معروف و مشهور روزگار خود ساخت. ماجرا از این قرار بود: به حاج اللهیار که مرد غیوری بود خبر دادند رئیس شهربانی بنام حاجی رجبعلی خان داروغه دریک مهمانی گفته بود تبریزیان بی غیرت هستند. این واقعه به سال 1263 هجری قمری بود. حاج اللهیارخان با شنیدن این توهین بزرگ با 27 تن به بازار آمد و علی گویان حاجی رجبعلی داروغه را در حجره کریم نیل فروش کشت و دالان حاج سید حسین از آن تاریخ بنام قانلی دالان (دالان خونی) مشهور و معروف شد.

قناتهای ویجویه

قنات سنجاج: قناتی قدیمی و مشهور است. رو به مشرق حفر شده است. آب آن گواراست. کوی ویجویه و امیر زین الدین و حوالی آن بهره می برند. قنات حاجی حسن بیگ: کهریزی بزرگ بود که از مشرق می آمد. این چشمه نیز امیر زین الدین و ویجویه را آبیاری می کرد. قنات شعرباقان کهریزی کوچک بود و از مشرق به کوی ویجویه جاری می شد.

باغهای ویجویه

ویجویه یکی از محلاتی است که تعداد قابل توجهی باغ و باغچه داشت. و اکثراً در غرب این محله واقع شده بودند. این باغات عبارت بودند از: باغ حاجی مستجاب – باغ کربلایی احمد – باغ حاجی اللهیار – باغ مشهدی محمد علی – باغ حاجی نصیر – باغ حاجی رضا – باغ حاجی خداداد- باغ حاجی غفار – باغ حاجی کاظم- باغ حاجی ملا غفار – باغ حاجی محمد صادق کسمایی – باغ آقا محمود – باغ حاجی جعفر – باغچه محمود آقا – باغچه حاجی ابراهیم.

ابنیه و مساجد ویجویه

بقعه شیخ محمد سیاهپوش در کوچه علی سیاهپوش واقع شده است. این کوچه یکی از فرعیهای خیابان منجم است و در محله ویجویه قرار دارد. این بقعه که از بقعه سید حمزه پنج هزار قدم فاصله دارد از صحن کوچکی که سه طاق نما در طول و سه طاق در عرض دارد تشکیل شده است. صحن دو پایه دارد. خود بقعه مسجدی مدور است و صندوق چوبی کهنه ای در وسط به روی مزار گذاشته شده است و روی صندوق به مناسبت اسم شیخ پوششی از پارچه سیاه کشیده شده است. گنبد بقعه را از درون سفیدکاری و گچ بری کرده اند. پنجره ای اهنی در دیوار شبستان بقعه کار شده است و به صحنی که شش طاق نما طول و پنج عرض دارد باز می شود. چشمه آبی از میان صحن جاری است.

مسجد سفید در ابتدای خیابان بهار واقع شده است. با توجه به مرمت آن توسط سازمان میراث فرهنگی یکی از زیباترین مساجد شهر تبریز است. با توجه به مقایسه نقشه قدیم و جدید تبریز، محل مسجد سفید با محل فعلی مطابقت ندارد. در حال حاضر این مسجد در منطقه ای محصور بین خیابانهای بهار جدید منجم و فلسطین

واقع شده است و در نزدیکی این مسجد اثری از مساجد دیگر دیده نمی شود. در حالیکه در نقشه قدیم در مسیری که از مقابل مسجد پیر عبور می کند دو مسجد با نام ویجویه قرار دارد که یکی همان مسجد سفید فعلی است و دیگری مسجدی است که با تطبیق نقشه امروزی تبریز مسجد بادکوبه ای می باشد. مسجد میلی (مسجد پیر) در ابتدای خیابان بهار روبروی مسجد سفید قرار گرفته است و مقبره یکی از عرفا در آن واقع شده است. گاهی این مسجد را مسجد مقبره پیر هم نامیده اند. شخصی که در این مسجد مدفون است گویا یکی از عرفای صوفیه بوده که بعد ها نام چنین مساجدی را که گلدسته های کوتاه توپر داشته اند به نام مسجد میلی یعنی مسجد میله دار تغییر داده اند. مسجد بادکوبه ای در خیابان بهار شرقی واقع شده است. در نقشه قدیم با نام مسجد ویجویه ذکر شده است و پس از این که آیت الله بادکوبه ای امامت جماعت این مسجد را برعهده گرفت به نام مسجد بادکوبه ای معروف شد. مسجد قره داش یکی دیگر از مساجد متعدد محله ویجویه است که در شرق خیابان منجم واقع شده است. این مسجد در میان اهالی غرب تبریز از شهرت خاصی برخوردار است.

نقش محله ویجویه در جریان نبردهای 11 ماهه مشروطه در تبریز

اهمیت محله ورجی به علت نزدیکی به دروازه استانبول و همسایگی با محله امیرخیز بعنوان مهمترین کانون مجاهدین و مقر فرماندهی ستارخان اگر از محلات نویر و خیابان بیشتر نباشد کمتر نیست. . دروازه استانبول و مناطق اطراف آن بعنوان گلوگاهی به شمار می رفت که مخالفین مشروطه و نیروهای دولتی بارها و بارها مورد هجوم و تاخت و تاز قرار می گرفت تا از طریق آن حلقه محاصره ستارخان و اطرافیانیش تنگتر و تنگتر شود. بزرگترین و مهمترین جنگهای یازده ماهه تبریز در اطراف دروازه استانبول روی داده است و بیشترین تعداد مجاهدین آزادیخواه در این منطقه کشته شدند.

حاجی محمد باقر ویجویه ای از شخصیت‌های سرشناس محله ویجویه است که همه وی را با اثر مشهورش "یلوای تبریز" می شناسند. این اثر یکی از مهمترین منابع تاریخی در زمینه جنگهای تبریز در دوره مشروطه به شمار می رود و مورخین دیگر نیز به این کتاب بارها استناد کرده اند. از زندگی حاجی محمد باقر ویجویه ای اطلاعات چندانی در دست نیست لیکن حضور وی در مهمترین صحنه های چهار ماه نخست از یازده ماه روزهای نا آرام تبریز پس از به توپ بستن مجلس و استبداد صغیر مسجل است.